

1. บทนำ

ภาษาแต่ละภาษาไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนก็ตาม เรายังคงพบว่ามีการใช้สำนวนกันอย่างแพร่หลาย สำนวนในที่นี้ หมายถึง Kanyouku (慣用句) หรือที่เรียกกันในภาษาอังกฤษว่า “Idiom” สำนวนจึงมีส่วนช่วยให้ภาษาในแต่ละภาษามีความกระชับ คมคาย ไพเราะ สละสลวย ทำให้การสื่อสารเกิดความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งและชัดเจนแสดงถึงภูมิปัญญาของผู้พูดและผู้ฟังอีกด้วย

ปัจจุบันหนังสือพจนานุกรมสำนวนญี่ปุ่นที่ผลิตขึ้นและวางจำหน่ายตามร้านหนังสือที่ประเทศญี่ปุ่นนั้นมีอยู่ไม่น้อย แต่พบว่า หนังสือดังกล่าวเราแทบจะไม่มีโอกาสได้พบเห็นตามร้านหนังสือทั่วไปในเมืองไทย หนังสือที่เกี่ยวข้องกับสำนวนญี่ปุ่นสำหรับผู้เรียนชาวไทยซึ่งแปลหรือเรียบเรียงโดยอาจารย์ชาวไทยหรือนักวิชาการชาวไทยนับว่ายังมีอยู่น้อยมาก ทำให้ผู้เรียนชาวไทยหรือผู้ที่ใช้ภาษาญี่ปุ่นในการประกอบอาชีพ ขาดโอกาสที่จะเรียนรู้และรู้จักการใช้สำนวนญี่ปุ่นด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาที่ตามมาก็คือขาดทักษะในการใช้สำนวนญี่ปุ่น ก่อให้เกิดอุปสรรคในการสื่อสาร เป็นต้น

ผู้เขียนจึงเกิดความคิดที่จะค้นคว้าและผลิตพจนานุกรมสำนวนญี่ปุ่นสำหรับผู้เรียนชาวไทยขึ้น เพื่อเพิ่มพูนตำราหรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับภาษาญี่ปุ่นและชาวญี่ปุ่นสำหรับผู้เรียนชาวไทยให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตพจนานุกรมสำหรับผู้เรียนชั้นสูง เนื่องจากในปัจจุบันตำราเรียนหรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น ได้มุ่งเน้นสำหรับผู้เรียนชั้นต้นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ขาดสื่อเพื่อการเรียนรู้ในระดับสูง ผู้เขียนจึงตั้งใจที่จะค้นคว้าและผลิตพจนานุกรมสำนวนญี่ปุ่นสำหรับผู้เรียนระดับสูง และได้เลือกหนังสือที่มีชื่อว่า 『慣用句の意味と用法』ของ 宮地裕 โดยเลือกเอารายการสำนวนในหนังสือเล่มดังกล่าวเป็นฐานข้อมูลในการค้นคว้า

2. วิธีการวิเคราะห์

2.1 วิเคราะห์โดยใช้หนังสือ

ใช้หนังสือที่ชื่อว่า 『慣用句の意味と用法』(1982) เขียนโดย 宮地裕 เป็นฐานข้อมูลโดยนำเอารายการสำนวนญี่ปุ่นในหนังสือดังกล่าว ซึ่งมีทั้งหมด 1548 สำนวน มาทำการสำรวจและวิเคราะห์

2.2 วิเคราะห์โดยใช้พจนานุกรม

ใช้หนังสือพจนานุกรมที่ชื่อว่า 『三省堂実用慣用句の辞典』(1994) เรียบเรียงโดย 倉持保男 และหนังสือพจนานุกรมที่ชื่อว่า 『岩波国語辞典第6版』(2000) เรียบเรียงโดย 西尾実、岩淵太郎、水谷静夫 มาเปรียบเทียบ กล่าวคือ ในกรณีที่สำนวนใน 『慣用句の意味と用法』 ปรากฏอยู่ในหนังสือพจนานุกรมทั้ง 2 เล่มก็จะทำเครื่องหมายวงกลม (○) เอาไว้ หากสำนวนใดใน 『慣用句の意味と用法』 ไม่ปรากฏอยู่ในหนังสือพจนานุกรมทั้ง 2 เล่มดังกล่าว ก็จะทำเครื่องหมายกากบาท (x)

2.3 ผลการเปรียบเทียบที่ได้จากการวิเคราะห์

จากนั้นก็นำผลที่ได้จากการเปรียบเทียบในข้อ 2.2 ข้างต้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาคือ Prof. Kashiwabara shirou ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยโตเกียวและเป็นหนึ่งในคณะกรรมการผลิตพจนานุกรมญี่ปุ่น-ญี่ปุ่นที่ชื่อว่า 『日本語大辞典』 ซึ่งชุดนี้มีทั้งหมด 20 เล่ม เป็นผู้ตรวจทานให้อีกครั้ง หากสำนวนใดมีการใช้บ่อยมากก็จะทำเครื่องหมายวงกลม (○) เอาไว้ ส่วนสำนวนใดที่มีการใช้ไม่บ่อยนัก ก็จะทำเครื่องหมายสามเหลี่ยม (△) และสำนวนใดที่มีการใช้น้อยมากหรือในปัจจุบันไม่ถูกนำมาใช้ ก็จะทำเครื่องหมายกากบาท (x)

ตัวอย่างเช่น

○	足を洗う、頭に来る、手を焼く、腹が立つ、人を食う など
△	□から先に生まれる、乗るかさるか、やせても枯れても など
x	奥歯にものがはさまる、恥を知る、びっくり仰天する など

3. ผลการวิเคราะห์

จากผลการสำรวจและวิเคราะห์สำนวนญี่ปุ่นทั้ง 1548 สำนวนที่ปรากฏใน 『慣用句の意味と用法』 พบว่า สำนวนที่มีการใช้บ่อยมี 880 สำนวน (56.85%) สำนวนที่มีการใช้ไม่บ่อยนักมี 209 สำนวน (13.50%) และสำนวนที่มีการใช้น้อยมากหรือปัจจุบันไม่ใช้มี 459 สำนวน (29.65%) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 : ตารางแสดงผลการวิเคราะห์สำนวน

1548 สำนวน (100%)	○	880 สำนวน (ใช้บ่อย)	(56.85%)
	△	209 สำนวน (ใช้ไม่บ่อยนัก)	(13.50%)
	x	459 สำนวน (ใช้น้อยมากหรือปัจจุบันไม่ใช้)	(29.65%)

นอกจากนี้ใน 880 สำนวนพบว่า มีสำนวนที่ขึ้นต้นด้วยอวัยวะหรือส่วนต่างๆ ของร่างกายปรากฏอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนวนที่ขึ้นต้นด้วย 目 มีมากที่สุด (39 สำนวน) รองลงมาคือสำนวนที่ขึ้นต้น 手 (38 สำนวน) และสำนวนที่ขึ้นต้นด้วย □ (16 สำนวน) ตามลำดับ ส่วนสำนวนที่ขึ้นต้นด้วย 気 มี 38 สำนวน และสำนวน ที่ขึ้นต้นด้วย 心 มี 13 สำนวน

เมื่อนำเอา 880 สำนวนมาเปรียบเทียบกับสำนวนในหนังสือชื่อ รวมสำนวนญี่ปุ่นซึ่งแปลโดยคุณสุภา ปัทมานันท์ พบว่า

- 1) สำนวนที่ตรงกันกับผลการวิเคราะห์มี 67 สำนวน
- 2) สำนวนที่คล้ายคลึงกันมี 1 สำนวน (ได้แก่ 尾ひれをつける (จากรวมสำนวนญี่ปุ่น) และ 尾ひれが付いて (จากผลการวิเคราะห์))
- 3) สำนวนที่ไม่ตรงกันมี 34 สำนวน

จะเห็นได้ว่าสำนวนที่ผู้เขียนวิเคราะห์ได้และยังมิได้กล่าวถึงในหนังสือรวมสำนวนญี่ปุ่น มี 812 สำนวน และเมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือพจนานุกรมภาษาพูดญี่ปุ่น-ไทยเรียบเรียงและแต่งเพิ่มเติมโดย รศ. ปราณี จงสุจิตธรรม พบว่า

- 1) สำนวนที่ตรงกันกับผลการวิเคราะห์มี 258 สำนวน
- 2) สำนวนที่คล้ายคลึงกันมี 19 สำนวน (ได้แก่ 合点がいく (จากพจนานุกรมภาษาพูดญี่ปุ่น-ไทย) 合点がいかない (จากผลการวิเคราะห์) 草葉の陰で泣いている (จากพจนานุกรมภาษาพูดญี่ปุ่น-ไทย) 草葉の陰 (จากผลการวิเคราะห์) เป็นต้น)

จะเห็นได้ว่าสำนวนที่ผู้เขียนวิเคราะห์ได้และยังมิได้กล่าวถึงในหนังสือพจนานุกรมภาษาพูดญี่ปุ่น-ไทย มี 603 สำนวน หากผู้เขียนนำผลต่างดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ความหมายและการใช้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนชาวไทยและผู้ที่ต้องใช้ภาษาญี่ปุ่นในการทำงานได้รู้จักและใช้สำนวนญี่ปุ่นได้มากยิ่งขึ้น

4. สรุป

จากผลการสำรวจและวิเคราะห์ข้างต้น ทำให้ทราบว่าสำนวนญี่ปุ่น 1548 สำนวนที่ปรากฏใน『慣用句の意味と用法』(1982)ของ 宮地裕 นั้น ปัจจุบันสำนวนที่นิยมใช้บ่อยมี 880 สำนวน และจากผลการวิเคราะห์ในครั้งนี้จะนำเอา 880 สำนวน มาใช้ในการผลิตพจนานุกรมสำนวนญี่ปุ่นสำหรับผู้เรียนชาวไทยต่อไป โดยจะทำการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไปดังนี้

- 1) ศึกษาความหมายและการใช้สำนวน จากพจนานุกรมเล่มอื่น ๆ ที่เชื่อถือได้
- 2) กำหนดนิยามความหมายและตัวอย่างการใช้สำนวนแต่ละสำนวนเป็นภาษาญี่ปุ่นหรือภาษาไทยที่เข้าใจง่าย
- 3) ตรวจสอบความถูกต้องของภาษาที่ใช้
- 4) จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเพื่อเผยแพร่

บรรณานุกรม

宮地裕(1982)『慣用句意味と用法』明治書院

倉持保男、坂田雪子(1994)『三省堂実用慣用句の辞典新装版』三省堂

西尾実、岩淵太郎、水谷静夫(2000)『岩波国語辞典第6版』岩波書店

ปราณี จงสุจิตธรรม, ร.ศ.. (2000). พจนานุกรมภาษาพูดญี่ปุ่น - ไทย. สำนักพิมพ์ภาษาและวัฒนธรรม สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น)

Tamao UCHIDA. (1996). รวมสำนวนญี่ปุ่น. (แปลจาก Oboeteokitaikimarikotoba (Kanyouku) Jiten โดย สุภา ปัทมานันท์). สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

